

KONCESSIONSBESTEMMELSER FOR MYRSTRÆK- NINGERS INDUSTRIELLE UTNYTTELSE

TIDSPUNKTET for »torvproblemets løsning« synes snart at være kommet. I tillid hertil har, som bekjendt, den internationale stor-kapital begyndt at underlægge sig myrstrækninger rundt om i verden, for ved monopoler at kunne sikre sig forøgede indtægter.

Den norske regjering har nu, efter hvad vi har bragt i erfaring, under overveielse at fremsætte forslag for Stortinget om koncessionsbestemmelser for myrstrækningers industrielle utnyttelse, særlig for derved at kunne regulere utlændingers erhvervelse av myr. Disse koncessionsbestemmelser kommer antagelig kun til at begrænses til større myrer uten hensyn til kvaliteten, da selv daarlig myr eventuelt vil kunne utnyttes industrielt.

MYRSAKEN

FOREDRAG PAA DET NORSKE MYRSELSKAPS AARSMØTE 1913
AV LANDBRUKSINGENIØR G. ARENTZ

SOM vi alle vet er vort fædrelands utstrækning ikke ubetydelig; men allikevel er dets produktive areal litet, og hvad folketal betræffer staar vi bare over Montenegro og et par andre lilleputstater, landet er derfor tungbrukt, og vor økonomiske evne er liten. Til vore indre opgaver trænger vi saa vel øket produktion og flere armer. Og ikke mindre utadtil, til øket styrke, i den kamp for økonomiske og politiske interesser, som ethvert folk maa føre, og som for et litet og svakt land altfor let kan bli kamp for tilværelsen. Ti naar disse interesser skal forsvares, findes tilsidst ingen andre støtter end de *materielle* d. v. s. blomstrende næringsveier og stort folketal d. v. s. vernekraft.

Netop dette forhold synes at ha foresvævet vor store digter Bjørnstj. Bjørnson da han sang:

»Hver plet vi lægger ind til ager,
hvert skib vor sjø i favnen tager,

— — —
er en provins til landet lagt,
og for vor frihed varig vagt.«

Og den samme tanke kan i flere nordeuropæiske stater spores som den drivende kraft under et maalbevist arbeide for at øke landets hjulpekilder i det hele og ikke mindst dets *produktive jordareal*.

Dette fredelige erobrararbeide kan iagttages allerede fra midten av det 18. aarhundrede. Men det har været fortsat støtvis, idet skuffelser kan ha dæmpet iveren, mens paa den anden side nationale ulykker har styrket arbeidet for inden egne grænser at gjenvinde tapt land-

omraade, og derigjennem ogsaa gjenreise nationens kraft og internationale anseelse. Netop dette behov har dannet en sterk understrøm den gang da Preusen efter krigen med Napoleon I. i begyndelsen av forrige aarhundrede gjenoptok dyrkningsarbeidet. Og likesaa i Danmark efter den ulykkelige krig i 1864. Begge lande har gjort til sit det bekjendte program: »Hvad utad er tapt skal gjenvindes i det indre«. Og begge lande har med stor energi arbeidet mot dette maal.

Det er som bekjendt særlig i forrige aarhundredes sidste fjerdedel at kampen mot ufrugtbarheten er utviklet til et kraftig, systematisk og alsidig arbeide. I de nordtyske stater har dog skogplantning og myr- dyrkning fra først av gaat haand i haand, mens Det danske Hedeselskab, som stiftedes i 1866, oprindelig udelukkende arbeidet for at kultivere Jyllands lyngheter.

I Tyskland blev feltropet »Kampf gegen jeden wüsten Ort«, og tyskerne kunde snart med stolthet sige at de hadde »erobret et kongerike i fred«.

Sverige har siden Svenska Mosskultur-Föreningen stiftedes i 1886 arbeidet med stor dygtighet og har hvad myrenes tekniske utnyttelse betræffer indtat lederstilling, paa samme tid som dets myr dyrkningsopgaver fremmes med stor kraft.

Og av de danske hedestrækninger antages nu adskillig over halvdel av dets oprindelige areal (8 millioner maal) at være beplantet eller dyrket. Et smukt resultat efter 46 aars arbeide. Og hertil kommer videre hvad Hedeselskabet siden 1888 har utført eller formidlet av myrkulter. Blandt andet var allerede for nogen aar siden anlagt ca. 500 »prøvestationer« hos private myreiere. Og disse stationer har, heter det, »vist sig som et meget kraftig middel til at fremme mosekulturen i det hele«.

Over *vort eget land* gik som bekjendt i sidste halvdel av det 18. aarhundrede en sterk patriotisk bølge, og likesom forøvrig i Nordeuropa blev det nationale rensningsarbeide blandt andet rettet mot det maal at vinde nyt land. Allerede omkring 1770 blev opstillet en præmie for myr dyrkning, og naar denne opgave i det paafølgende aarhundredes 1ste halvdel blev omfattet med saa levende interesse, er der visselig al grund til at forutsætte de samme hensyn til vernekraft m. m. som de der virket i andre land.

I det nordenfjeldske har vi et par efter tidens forhold storslaatte eksempler paa denne periodes praktiske fædrelandskjærlighet. Det er Heimdalsmyrene ved Trondhjem og Furlandsmyrene ved Molde. Jeg er imidlertid bange for ved nærmere omtale at lægge for længe beslag paa m. h. opmerksomhet, og skal derfor forbigaa dette interessante avsnit i myrsakens historie.

Den paatænkte opdyrkning av disse myrstrækninger kunde som bekjendt ikke gjennomføres, og fremdeles ligger omkring et knutepunkt som Heimdal st. bare 11 km. fra Trondhjem ca. 4 000 maal myr med 10 mill. m³. brændtorv.

Det var dette forhold i særdeleshed og forøvrig interesse for torvdrift ialmindelighed som i første haand førte til dannelse av Trøndelagens Myrselskab.

Selskapet stiftedes i 1904, og en av aarets første handlinger blev da ogsaa et forsøk paa at faa istand kommunal torvdrift paa den sydlige del av myrkomplekset.

Det forslag som i dette øiemed vaaren 1906 forelagdes Trondhjems kommunistyre førte dog desværre ikke til noget. Men samme aar begyndte selskapet ved sin daværende sekretær landbr.kem. dr. Solberg en række gjødningsforsøk paa Ustmyren. Disse er nærmere omtalt i Det Norske Myrselskaps meddelelser av 1906 og 1908. Resultaterne kan resumeres saaledes:

Anvendelse av kunstgjødning har i de fleste tilfælder lønnet sig meget godt.

Et litet tilskud av kvælstofgjødning (kilisalpeter) viste sig nødvendig paa nydyrket eller litet formuldet myr.

Paaføring av kalk og lere gav gode resultater.

Om Trøndelagens Myrselskab skal jeg desuten faa lov at anføre, at denne forening, som dannedes med tekniske opgaver for øie, av forholdene efterhaanden er tvunget til næsten udelukkende at anvende sine smaa midler til støtte for private myr dyrkningsopgaver. Siden 1908 da saadanne bidrag første gang utdeltes er til nu bevilget kr. 7330 00. Hermed er understøttet 66 forskjellige dyrkningsarbeider med et samlet areal av 836 maal.

Siden antydede foretagender i midten av forrige aarhundrede har vi opnaadd ganske andre betingelser for vellykket myr dyrkning. Vi befinner os ogsaa f. t. i en økonomisk og national rensningsperiode.

Og det er ikke alene hensyn til vor vernekraft og internationale betydning men likemeget vore indre interesser som fordrer kraftig haand paa pløgen. Vor produktion av *levnetsmidler* maa følge den voksende industri. I motsat fald vil vi trods al fremgang bli endnu mindre selvhjulpne end idag.

Trods alt dette er her dog ikke rigtig fart i arbeidet. Det ser ut til, at saavel Det Norske Myrselskaps som Skogselskapets foretagsomhet hemmes ved knap tilgang av pengemidler, og det er et stort spørsmål, om ikke statsmagterne her burde yde *rigeligere støtte*. Det Danske Hedeselskab har et langt forsprang og det har ikke saa store arealer at arbeide med som vi. Men allikevel er dets aarlige budget omtr. $\frac{1}{2}$ million kr. mens vore 2 nævnte selskaper tilsammen for tilsvarende formaal neppe har over kr. 260 000—270 000. Og »Svenska Mosskulturföreningen« har hat op til 50 000 kr. i statsbidrag, mens vort selskap ikke har kunnet opnaa mer end kr. 11 000.

Vi lægger som bekjendt aarlig 60 000 maal under pløgen. Og dette tal synes ved første betragtning ganske imponerende. Men betænker man først, at hele 58% av dette nye akerland har været naturlig eng, altsaa i nogen grad forut ryddet eller brutt, og gjøres dernæst

en liten beregning, som viser, at 60 000 maal bare utgjør 0.55% av landets samlede aker- og engareal, saa føler man sig ikke længer ganske tilfreds med tilveksten. Naar Sverige fra 1865—1900 har nydyrket 11 millioner maal, saa skulde vi forholdsmæssig *nydyrke 136 000 maal aarlig*.

Men for dette maal trænges ikke bare penger til at bryte sten og grøfte myr. Det gjælder ikke mindre at motarbeide Amerikas og industricentrenes dragende magt. Og saavidt jeg kan se er netop dette — at finde midler til at holde arbeiderne fast ved landet og jorden — en av vore viktigste og vanskeligste opgaver.

Vi har jord nok at by dem som vil bli i landet. Efter jordbruks-tællingen i 1907 maa vort dyrkbare areal — heri iberegnet naturlig eng — kunne anslaaes til 7 à 8 mill. maal, hvorav 2 à 3 mill. maal myr. Og disse myrstrækninger kan vistnok antages at utgjøre vort bedste dyrkningsland. Dersom vi kunde øke den aarlige dyrkning til det dobbelte, saa skulde i løpet av en menneskealder nævnte myrareal eller tilsvarende anden mark kunne bli lagt under plog. Og er vi istand til at stagge utvandringen fra landet, saa skulde maalet ikke synes uopnaelig.

Hvilke værdier for vor økonomi et saadant tillæg av akerland repræsenterer, er det unødvendig at omtale i denne forsamling. Derimot har kanskje ikke alle tænkt paa, at vore 2 mill. maal store torvmyrer indeholder 300—400 mill. ton brændtorv, som i brændeværdi motsvarer 180—230 mill. ton stenkul. Med slike beholdninger skulde vi kunne ha haab om en væsentlig reduktion av vor kulkonto, som i 1910 androg til ca. 31 mill. kr. Men forøvrig maa jeg efter forholdene tro, at disse vore lagere først vil komme riktig til nytte, naar i en fremtid torvteknikken er blit mer utviklet.

Værdien av vore mindst 1 mill. maal store torvstrømyrer faar man det bedste begrep om ved at mindes, at rationel behandling av den gjødsel som falder under landets samlede kreaturbesætninger fordrer ca. 800 000 ton torvstrø aarlig.

I det nordenfjeldske hvor som bekjent vore største myrarealer findes, er f. t. megen interesse for myr dyrkning. Men arbeidet gjælder mest smaa myrer. Større foretagender har vanskelig for at komme igang selv med bistand av offentl. midler. Og for enkelte smaabrukere passer en større myr selvsagt ikke, selv om parceller kan kjøpes for rimelig pris. Men av flere aarsaker har de store myrer kanskje den største interesse, og for at faa saadanne uttappet og dyrket ser jeg derfor intet bedre middel end at opta koloniseringsideen. Og det er *ikke uten interesse* at lægge merke til at man allerede i 1810 og 26 tænkte at befolke Heimdalsmyrene i det væsentlige paa samme maate som nu forutsættes. Opgaven synes ogsaa at maatte egne sig særdeles godt for samarbeide mellem Det Norske Myrselskap og Selskabet til emigrasjonens indskrænking, idet navnlig det første forbereder dyrkningsjord og det andet sørger for beboere og ordner med kolonisationen. Denne tanke

— at hjelpe nybyggere til at nedsætte sig paa og dyrke myren er i sig selv mere ideel end den oftere anbefalte storgaard-slagtning, selv om ogsaa den i visse tilfælder kan ansees berettiget. Og det er da nu heldigvis kommet saa langt at kolonisationsprøve er umiddelbart forestaaende paa Bjørndalsmyren i Nærø.

Paa Mæremyren staar derimot endnu tilrest litt av de store hovedgrøfter, men der er dog allerede skaffet saa let adgang til avløp, at videre avgrøftning næsten hvorsomhelst kan paabegyndes. Hvad fængselsvæsenet videre tænker at foreta kjender jeg ikke til. Et par naboer har forhørt sig om adgang til at kjøpe tilstøtende partier av myren, men enten dette ønske imøtekomes eller ikke, maa konsekvensen av det allerede utførte arbeide bli forberedelse av nye hjem. En almindelig kolonisation kan dog ikke ventes uten videregaaende avgrøftning, samt akerbrytning og planering, anlæg av *veier* og inndeling i *kolonater*. Desuten antar jeg at hos os likesom paa de danske moser bør anlægges »*prøvestationer*« eller *demonstrationsfelter*.

Rydning og event. dyrkning av hele parceller anser jeg dog hverken nødvendig eller hensigtsmæssig. Man er vant til at ha litt havnegang, kan ogsaa ha bruk for et felt, hvor brændtorv kan stikkes og blandingsjord graves. Kolonisten vil derfor være vel fornøiet med at faa til dette bruk et jordsykke, hvis forbedring og endelige opdyrkning kan anspre hans foretagsomhet.

Angaaende bebyggelsen av disse kolonier kan det være værdt at mindes, at de almindelige hjem for arbeidere og smaabrukere ikke pleier at være til pryd i landskapet. I Trøndelagens bygder ser man derhos sjelden, at der tænkes paa at gjøre en bolig lun og koselig ved træplantning, et forhold som ikke alene gir smaabrukerhjem men ofte hele bygden et nøkent og ødslig præg. Jeg tænker med gru paa, hvorledes en samling saadanne kolonater paa Mæremyren vil komme til at ta sig ut fra de omliggende aaser eller fra et kupévindu.

Vor opgave er ikke alene at dyrke myren. Fædrelandet skal ogsaa gjøres velstelt og vakkert. Vi maa derfor altid mindes, at lune og vakre hjem, likesom landets skjønhed er samfundsværdier, og at saadanne bør skapes, hvor vi kan naa til. Jeg tror saaledes — som det tidligere har været anført i dette selskaps aarsmøte, — at et par *monsterboliger* med haveanlæg bør søkes anlagt ved hver koloni. Og saavidt forstaaes har ogsaa Arbeiderbruk- og Boligbanken hat under overveielse at paavirke laantagernes byggemaate.

Myrsaken er en opgave, som vi har lov til at vente os meget av. Men den har langsigtige vekslers, og maa ogsaa av denne aarsak ha rikelig støtte, forat der kan bli fuld kraft i kampen mot ufrugtbarheten. Vi bør bli istand til at skjære gjennom nyland 2—3 ganger saa lange plogfurer som hittil, og da først vil vi med sandhet, kanske ogsaa med selvfølelse, kunne si:

»Vi vil os et land som er frelst og fritt,
og dette vort land heter Norge.«